

”og jeg bare *hallo* liksom” Diskursmarkøren *hallo* i samtale

JAN SVENNEVIG

Innledning

Uformelt samtalspråk har mange særegne diskursmarkører som er lite beskrevet i språkvitenskapelig forskning. En av dem er *hallo*, som kanskje særlig forbindes med en engasjert samtalestil typisk for ungdom. Denne artikkelen har som mål å gi en beskrivelse av de pragmatiske funksjonene til diskursmarkøren, i tillegg til å si noe om dens grammatiske egenskaper og sosiale distribusjon.

Diskursmarkører er en samlebetegnelse på partikler, ord og fraser som ikke bidrar til det proposisjonelle innholdet i en ytring, men har pragmatiske funksjoner på det mellommenneskelige og tekstuelle plan. De kan gi uttrykk for talerens subjektive holdninger til innholdet, appellere til samtalepartnerens medvirkning eller markere koherensrelasjoner mellom deler av diskursen (jf. Andersen & Fretheim 2000, Jucker & Ziv 1998, Brinton 1996). Det har ikke vært tidligere studier av *hallo* i norsk, og heller ikke av *hello* i engelsk, så vidt jeg har kunnet fastslå.

Den teoretiske tilnærmingen i studiet av funksjon er etnometodologisk fundert samtaleanalyse (*Conversation Analysis* eller bare *CA*), som innebærer at ordet vil bli analysert i sin sekvensielle kontekst, basert på deltakernes manifestering av sin fortolkning av ordet (Heritage 1984). I tillegg suppleres analysen med en grammatisk analyse etter prinsippene for *Interaksjonell lingvistik*, som innebærer at man søker å integrere beskrivelsen av leksikalske og grammatiske ressurser med en redegjørelse for de interaksjonelle praksisene som brukes til å utføre sosiale handlinger (Selting & Couper-Kuhlen 2001, Linell 2005, Lindström 2008). Tidligere studier av diskursmarkører i norsk som benytter en tilsvarende tilnærming inkluderer analyser av *bare* (Opsahl og Svennevig 2007), *ikke sant* som respons (Svennevig 2008a), og sitatmarkørene *bare*, *liksom* og *sånn* (Hasund, Opsahl og Svennevig 2012).

Materialet for studien er hentet fra tre samtalekorpus. Det første er UNO-korpuset (Ungdomsspråk og språkkontakt i Norden), som består av naturlig forekommende samtaler mellom ungdom i alderen 14 til 19. Opptakene er gjort av deltakerne selv og består av uformelle samtaler med venner og bekjente i deltakernes hverdagslige omgivelser. Det er en balansert utvelgelse av informanter med hensyn til kjønn og bosted i Oslo vest og Oslo øst. Materialet ble samlet inn i 1997-1998 og består av ca. 206 000 ord (se Hasund 2003).

Det andre korpuset er Big brother-korpuset (BB), som består av hele første sesong av realityserien fra 2001. Her er det unge voksne i alderen 18 til 36 fra ulike deler av landet som snakker, og deres samtaler må også karakteriseres som spontane og uformelle, selv om det til dels er en arrangert samtalsituasjon. Utvalget av samtaler er også påvirket av programskaper-

nes redigering, og dette fører til at det er mange dramatiske og emosjonelt ladde samtale-situasjoner. Korpuset består av ca. 212 000 ord (se <http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>).

Det tredje korpuset er Nota Oslo (Norsk Talespråkkorpus – Oslodelen), som består av uformelle samtaler og intervjuer som ble arrangert for forskningsformål og tatt opp i mindre naturlige omgivelser, typisk møterom og pauserom. 144 deltakere utgjør et representativt utvalg med hensyn til alder, bosted i Oslo, kjønn og utdanning. Opptakene ble gjort i 2005 og korpuset teller ca. 900 000 ord (se <http://www.tekstlab.uio.no/nota/#nota>).

Fra disse korpusene har jeg søkt alle forekomster av ordet *hallo*, i alt 194 stykker, og klassifisert dem etter funksjon. Bare en delmengde er identifisert som diskursmarkører, nemlig 127, og disse blir gjort til gjenstand for utdypende analyse. De andre var interjeksjoner med en kontaktetablerende funksjon, og disse vil bare bli nevnt kort innledningsvis. Antall forekomster er gjengitt i tabell 1.

Tabell 1: Forekomster av *hallo* i de ulike samtalekorpusene.

Funksjon	UNO	Big brother	Nota Oslo	Sum
Diskursmarkør	59	55	13	127
Interjeksjon	35	25	7	67
Sum	94	80	20	194

Analysen er ikke kvantitativt orientert, men i stedet basert på kvalitativ analyse av utdrag med siktemål å få en dybdeforståelse av markørens funksjon i det enkelte tilfellet. Opparbeidingen av en større samling forekomster er gjort for å sjekke at beskrivelsen av de enkelte funksjonene er gyldig for et bredt antall tilfeller. Analysen ender derfor opp i en nærmere spesifisering av hvor mange tilfeller av hver funksjon som er identifisert i materialet (se nedenfor, Distribusjon).

For næranalyse av utdragene er det nødvendig med detaljert transkripsjon. Jeg har derfor retranskribert utdragene som gjengis her i henhold til CA-konvensjonene, som tar med flere paralingvistiske detaljer enn de opprinnelige transkripsjonene som finnes i databasene.

Analysen tar først og fremst for seg de nyere pragmatiske funksjonene av diskursmarkøren *hallo*. Men for å forstå disse bruksmåtene kan det være fornuftig å starte med å se kort på bruken av ordet som hilsningsord og som påkallingsord. I slik bruk er ordet en ekspressiv interjeksjon og danner en ytring alene. Nærmere bestemt er påkallingsordet en *imperasjon* og hilsningsordet en *performativ* i henhold til Jan Lindströms inndeling (Lindström 2008:64).

***Hallo* som ekspressiv interjeksjon**

Påkallingsordet brukes for å fange noens oppmerksomheten og opprette kontakt. Å etablere gjensidig oppmerksomhet er en forutsetning for kommunikasjon, og ordet *hallo* er spesialisert for denne oppgaven. I henhold til Oxford English Dictionary skal opprinnelsen til *hello* (og den norske varianten *hallo*) være en gammelhøytysk imperativform av verbet *å hente* (*halâ*, *holâ*), som

ble brukt til å anrope fergemenn. Den opprinnelige funksjonen av ordet ser altså ut til å være som påkallingsord.

I dag forbindes ordet i norsk kanskje særlig med å opprette kontakt når man kommuniserer ved hjelp av tekniske hjelpemidler, slik som telefon eller lydanlegg. Ettersom samtalene i UNO-korpuset blir tatt opp av deltakerne selv, er det mange forekomster av *hallo* som er relatert til testing av opptaksutstyret. Men også i ansikt-til-ansikt-situasjoner bruker man ordet til å etablere kontakt. I utdraget nedenfor forsøker Anette å si noe til noen samboere i Big brother-huset, men lykkes ikke i å få deres oppmerksomhet. Hun sier da *hallo* med høyere stemme og prøver igjen:

(1) BB: Anette og NN

01 A: dere ska-kke danse allikevel dere andre eller?
 02 (0.5)
 03 A: **HALLO**.
 04 NN: häh?
 05 A: dere skal ikke danse?

Hallo har her som funksjon å opprette kontakt. Samtalepartnerne viser at de gir henne sin oppmerksomhet ved å svare med spørrepartikkelen *häh*. Påkallingsordet skaper forventninger om et tegn på at samtalepartneren er oppmerksom og innleder på den måten en sekvens, et *ytringspar*. I tillegg til spørreord (*hva*, *häh*) kan slike responser bestå av svarord som *ja* og *mbm*, uttalt med stigende intonasjon. Slike responser gir grønt lys til at samtalepartneren kan gå videre med sitt ærende.

I det neste utdraget finner vi bruken som hilsningsord. Her åpner Anette døra til Big brother-huset og ønsker to nye deltakere velkommen:

(2) BB: Natalie, Anette, Roy

01 N: hei
 02 A: ↑hei:: [hhh] hhh hhh
 03 R: [hallo]
 04 A: velkommen til huset vårt. [hhh]
 05 N: [hei] (.) takk.

Her brukes *hallo* som en ekvivalent til *hei* og inngår i en sekvens *hilsen - hilsen*. Det engelske ordet *hello* er nok mer brukt som hilsen enn det norske *hallo*. Blant ungdommene i materialet tar hilsningsordet oftere formen *'halla*, med trykk på første stavelse og tonem 2.

I det følgende går jeg gjennom de ulike funksjonene ordet har som diskursmarkør, før jeg diskuterer relasjonen mellom dem og skisserer deres ulike grammatiske egenskaper. To av bruksmåtene er primært *responsive*, det vil si at de framviser en reaksjon på noe som er blitt sagt eller gjort i det foregående. Det gjelder når ordet brukes til å påtale feil hos samtalepartneren eller å gi en negativ evaluering av et rapportert saksforhold. Den siste bruksmåten er *prospektiv*, altså rettet framover og involvert i å forespeile hva som kommer. Det gjelder bruken som annonseringsmarkør, som forbereder samtalepartnerne på at det kommer noe viktig eller bemerkelsesverdig.

Påtale av feil

Den første typen pragmatisk funksjon jeg har identifisert i materialet, er bruken som påtale. Taleren bruker her *hallo* til å gjøre samtalepartneren oppmerksom på at han eller hun har gjort eller sagt noe upassende, uriktig, irrelevant, illegitimt eller liknende. Vi skal begynne med å se på en krangel mellom to deltakere i Big Brother, nemlig Anette ("A") og Ramsy ("R"). Deltakerne er uenige om de skal delta i en konkurranse:

(3) BB: Anette, Ramsy, Anita

01 A: nei da er det fire mot fire.
 02 R: ja i stad var det sju mot én.
 03 A: spiller ingen rolle hva det var i stad poenget [er at-]
 04 R: [Å NEI.]
 05 R: ↑NEI ↓ve:l. [det er du som] bestemmer ↓no.
 06 A: [det er fifty f-]
 07 A: ja ja nei [men det er- nei men nå er det jo-]
 08 ?: [( )]
 09 A: Ramsy, nå er det jo fifty fifty nå.
 10 R: ↑ja i stad var jo ↓de::t ↑nitti ti.
 11 A: ↑ja jeg hadde føyd meg hvis det var flertallet av dere
 12 men det [ER det] jo ik↑ke.
 13 R: [det er-]
 14 R: den siste personen føyde ikkje seg.
 15 (1,4)
 16 A: ↑nei, men du ((smatt)) ↑hal↓lo hør hva jeg sier da.
 17 i stad så var det jo f-f- da mente jeg at Morten skulle
 18 bøyde seg fordi atte da var det flertall,
 19 R: =men han gjorde ikkje det.
 20 A: nei men nå er jo- nå er det fifty fifty nå, det er fire
 21 mot fire, det blir helt en ann- eh annet spørsmål,

Anette forsøker her gjentatte ganger å få Ramsy til å godta at det er like mange for hvert av alternativene og at det dermed ikke er flertall for hans løsning. I linje 1 sier hun at det er fire mot fire, i linje 9 at det er "fifty fifty" og i linje 12 at det ikke er flertall mot henne. Ramsy imøtegår henne hver gang, uten egentlig å bestride hennes argument. Etter den tredje gangen slutter hun å gjenta sitt poeng, og kommer i stedet med et ekspressivt utbrudd (linje 16). Det begynner med "men du", som påkaller han og forespeiler en viktig ytring. Så kommer et "smatt" (en dental plosiv på innpust), et konvensjonelt uttrykk for oppgitthet. I denne konteksten opptrer så *hallo*, uttalt med emfatisk trykk, og en eksplisitt formulering av hva hun er oppgitt over, nemlig at han ikke "hører hva hun sier". Her fungerer *hallo* som en påtale om at Ramsy har gjort noe illegitimt, og ut fra sammenhengen forstår vi at forseelsen er at han ikke forholder seg til argumentet hennes.

Påtalen kan også gjelde at samtalepartneren snakker utenom tur, og derved bruken tur-takingsreglene. Dette har vi et eksempel på fra Big brother, der Per Morten og Anette er involvert i en krangel:

(4) BB: Per Morten og Anette

10 P: [ja men jeg]
 11 P: ja men jeg syns at når du sier idiotiske ting, altså du
 12 sier til ↓meg (.) hvis du sier idiotiske ting, og de

13 ikke er ment til ↑meg, så skal ikke jeg, så skal jeg la
 14 være å kommentere det, sier du.
 15 (1,5)
 16 hvis [det er fordi at du har lyst til å si noe],
 17 A: [ok↓ ok↓ ja men det er ↓greit ↑for meg]
 18 [og og] kan være ferdig med [diskusjonen der og da],
 19 P: [nei men] [hallo↓ hallo↓]
 20 A: [så er] det helt [↓greit] men det er'kke [det] som er=
 21 P: [hallo↓] [hallo↓] [hvis]
 22 A: [=poenget]
 23 P: [HALLO↑]
 24 P: (0,3) jeg får ikke snakke ferdig, aldri når det gjelder
 25 deg; (0,4) poenget [↓er (0,5)]
 26 A: [pff d-]
 27 P: ja, men poenget er er at du, du ha-kke tålmodighet til å
 28 vente til jeg har snakka [ferdig]

Her sier Per Morten *hallo* hele fem ganger under Anettes tur, og som vi ser av det følgende (linje 24-28), er det fordi han mener at han ikke har fått snakke ferdig.¹ Per Mortens gjentatte *hallo* mens hun snakker, utgjør en anmodning om å slutte å snakke og høre på han, og framviser dermed også elementer av påkallingsfunksjonen. Gjentakelsen av ordet blir en stadig økende anklage om at hun ignorerer hans talerett, og denne oppgraderingen vises også i hans økende stemmevolum.

Andre typer forseelse i en samtale kan være at man sier noe feil, upassende, ufornuftig eller liknende. Her skal vi se et eksempel på påtale om slike feil fra en annen krangel i Big brother-huset:

(5) BB: Per Morten og Anette

01 A: ↑nei men du kan ikke [skape det=]
 02 P: [ja men s-]
 03 A: [=sure humøret, du kan] ikke oppføre [deg] sånn når vi
 04 P: [hallo↓ ok↓ gå til↓bake] [hh]
 05 A: [bor her i det huset og er sju] åtte mennesker,
 06 P: [↑hallo, oppføre meg sånn?]
 07 A: [da- nei men- nei men da]
 08 P: [oppfører meg-ikke noe dårligere her enn det du gjør jeg]
 09 A: må du regne med at folk syns det er [idiotisk også]

Vi skal først fokusere på Per Mortens *hallo* i linje 6 (forekomsten i linje 4 har påkallingsfunksjon og utgjør et forsøk på å komme til orde). Det kommer etter to krasse anklager fra Anette om at han forsurer stemningen i huset (linje 1-3). Per Morten følger også opp sitt *hallo* med å sitere hva hun har sagt med stigende intonasjon: ”oppføre meg sånn?” Uttrykket *hallo* og sitatet hevder at det er noe galt med ytringen hennes, og i linje 8 viser han hva det er. Ved å si at han ikke oppfører seg noe dårligere enn henne, uttrykker han at anklagen hennes ikke er legitim (ut fra en utbredt norm om at man ikke kan stille høyere krav til andre enn til seg selv).

¹ Det kan her nevnes at han kan ha grunn til å føle seg avbrutt. Hans ytring i linje 11-14 er riktignok syntaktisk fullstendig, og det er en lang pause etter den. Men pragmatisk er ytringen konstruert slik at den forespeiler en fortsettelse. Han begynner med å framstille hennes standpunkt, noe som ender opp i ”sier du”. I en argumentativ kontekst er det imidlertid opplagt at dette ikke er relevant i seg selv som et bidrag til diskusjonen, men bare som en innledning til en gjendrivelse av standpunktet eller formulering av et motstandpunkt.

I eksemplene over har påtalen gjeldt feil ved den andres ytring som språkhandling, men ordet kan også brukes til å påtale illegitime handlinger som ikke er språklige. Det ser vi et eksempel på her, hvor to elever snakker om gymtimene i klassene sine.

(6) Nota Oslo: Eva og Jon

01 E: og så liksom står guttene der bare, ja vi vil ha fotball.
 02 (0,5)
 03 J: (h) (.) sånn er de i klassen og.
 04 E: <ja, ja>
 05 J: bare bælmer en ball i mål [hele tida og hører] ikke=
 06 E: [JA sant det er sånn-]
 07 J: =etter hva læreren sier.
 08 E: så står dem liksom yes, bare står dem og liksom skyter
 09 ball fram og tilbake sånn skikkelig hardt ikke [sant.]
 10 J: [ja]
 11 J: sånn så det er fa:rlig å stå inni hallen [der.]
 12 E: [>ja ja<]
 13 E: jeg bare [~hallo~ kan du liksom respektere (h)oss]=
 14 J: [plutselig så knuser du hodet ned i gulvet]
 15 E: =andre ikke sant, he
 16 (1,8)
 17 E: °det er derfor jeg bare nei nei nei°(0,9) sånn gym
 18 liker jeg-kke.
 19 J: nei

Evas *hallo* i linje 13 er ikke en påtale om at samtalepartneren gjør noe galt, men er en del av en dramatisering hvor hun i gjengitt direkte tale påtaler guttenes uforsiktighet og ber dem om å ta hensyn. Om hun i den aktuelle situasjonen faktisk sa *hallo*, er ikke relevant her. Hun bruker nemlig uttrykket til å gjengi en klassisk påtale om at noen gjør noe illegitimt, og dermed utnytter hun den konvensjonelle betydningen til uttrykket. Og som vi ser, er det her en ikke-språklig handling som blir påtalt, nemlig at guttene sparker ball for hardt.

Uttrykket *hallo* uttrykker altså en påtale om at noe er galt i samtalepartnerens foregående ytring. Som sådan kan det betraktes som en *reparasjonsinnleder*, som identifiserer et problem og inviterer samtalepartneren til å revidere eller annullere ytringen (andre-initiert selv-reparasjon). Karakteren av reparasjon viser seg også i at uttrykket avbryter progresjonen i den pågående sekvensen og innleder en innskuddssekvens der problemet behandles. Reparasjonsinnledere har til felles at de indikerer forekomsten av et problem, men de kan også i ulik grad identifisere eller diagnostisere problemet og foreskrive en løsning (Schegloff, Jefferson og Sacks 1977). *Hallo* er i denne sammenheng en uspesifikk problemindikator som bare uttrykker at det er et problem, men ikke nøyaktig hva det er. Imidlertid gir ordet en indikasjon på hva slags *type* problem det er snakk om. Det indikerer nemlig at det ikke er snakk om et problem med identifikasjon av språklig form ("hørsel") eller forståelse, men at problemet gjelder *akseptabiliteten* av foregående ytring (jf. Svennevig 2008b).

Ettersom *hallo* er såpass uspesifikt, ledsages uttrykket ofte av andre ytringer som mer eksplisitt identifiserer problemet eller foreslår løsninger på det:

Identifikasjon: lokalisere problemet (som i (5): "oppfører meg sånn?")

Diagnose: uttrykke hva som er galt (som i (4): "jeg får ikke snakke ferdig")

Løsningsforslag: be samtalepartneren korrigere feilen (som i (3): "hør hva jeg sier da")

Selve reparasjonen (løsningen av problemet) blir utført av den opprinnelige taleren, som produserte problemkilden. I tilfellene hvor anklagen er at taleren ikke kommer til orde eller blir hørt, løses problemet ved at samtalepartnern slipper den andre til (eks. (3) og (4)). I (5) hevder taleren (Per Morten) at problemet er at Anette har fremmet feilaktig anklage om dårlig oppførsel. Her trekker imidlertid ikke Anette tilbake beskrivelsen, men fortsetter sin anklage om at han oppfører seg dårlig ved å si at konsekvensen er at folk synes han er ”idiotisk” (l. 9). Dermed fortsetter også uenigheten. Dette viser at en reparasjonsinnleder gjør reparasjon relevant, men garanterer ikke at samtalepartnern faktisk utfører reparasjon.

I tillegg til å indikere et problem fungerer altså *hallo* som en anklage, og bidrar dermed til konfrontasjon mellom partene. Uttrykket oppgraderer det problematiske ved samtalepartnerens ytring heller enn å dempe det ved å framstille feilen som grov og skylden som åpenbar. Dette kan forklare at uttrykket i stor grad forekommer i konfliktsamtaler og i liten grad etterfølges av selv-korreksjon.

I noen tilfeller står imidlertid *hallo* uten noen ledsagende ytring, slik som i neste eksempel, hvor tre gutter snakker om utseendet til en medelev:

(7) UNO: Jens, Kjell og Bjarne

01 J: så kan vi ta Linda, .hhhh ja hun er ganske så bra hun.
 02 J: kunne godt hatt lu- litt bedre eh: front[parti.]
 03 B: [pf::::] **hall:o.**
 04 J: .h hh hh [.hh hh]
 05 K: [du sitter] bak da så du behøver jo egentli:g-
 06 J: hh hh hh ja det ha-kke noe å si for meg.

Bjarnes (B) *hallo* ledsages av latter, og framstår dermed som en spøkefull påtale heller enn en alvorlig irettesettelse. Ved ikke å si mer enn *hallo* uttrykker han at det er opplagt hva feilen er og at den ikke trengs å spesifiseres nærmere. Verken han eller de andre guttene følger opp med noe respons på ytringen, og Kjell går videre i den opprinnelige sekvensen ved å komme med en innvending mot Jens (l. 5). Dermed kan vi ikke si akkurat hva Bjarne framsetter som problematisk, men det er vel sannsynligvis det at han beveger seg inn på et tabuområde, nemlig kjønnsattributter. Uansett er det snakk om en påtale – om enn spøkefull – om at ytringen på et eller annet vis er upassende.

Det er neppe mulig å gi noen uttømmende liste over hva slags feil eller overtredelser som påtales ved hjelp av *hallo*. Men det er i alle tilfeller snakk om påståtte brudd på gjeldende normer for (språk-)handling i den aktuelle situasjonen. I utdragene over har vi sett eksempler på noen spesifikt kommunikative normer, slik som turtakingsnormer (”du skal ikke avbryte”), argumentasjonsnormer (”du skal forholde deg til motpartens argumenter”) og sømmelighetsnormer (”du skal ikke omtale/vurdere andres kjønnsorganer”). Andre normer er derimot mer allmenne etiske handlingsnormer, slik som at man ikke skal kreve mer av andre enn av seg selv og at man skal ta hensyn til andre.

Negativ evaluering av saksforhold

En annen pragmatisk funksjon jeg har identifisert, er å gi en negativ vurdering av et hendelsesforløp, et saksforhold eller et standpunkt. I dette tilfellet er det ikke noe galt med ytringen til samtalepartneren, men med saksforholdet som er rapportert i den. Her er et eksempel hvor en jente forteller om sin ferietur til Hellas:

(8) UNO: Ane og Ida

01 A: jeg var ehm: jeg var på sånn restaurant høyt oppe i
 02 fjellene da. og da var det sånn derre lok- (.) sånn
 03 stje:rne lissom, sånn gresk stjerne som dreiv å: sang,
 04 hu var så flink, (.) skikkelig flink, og jeg sto der
 05 og rocka på: dansegulvet <aleine>,
 06 (0.3)
 07 I: **åh [hallo,]**
 08 A: [og hu] bare lissom KOM HER lissom og sånn så (.) jeg
 09 o:g, (.) dansa (der) >°og så var det noen flere (og sånn)°<
 10 (0.5)
 11 A: jah.
 12 (0.5)
 13 I: eh hh hh
 14 (0.6)
 15 A: °det var skikkelig kult.°
 16 (1.0)
 17 I: hhh

Idas *hallo* i linje 7 er ikke en påtale om at det er noe galt med Anes ytring, noe vi ser av at Ane ufortrødent fortsetter fortellingen etterpå. I stedet er det en evaluering av hendelsesforløpet Ane rapporterer, nemlig at hun rocka alene på dansegulvet. Evalueringen er negativ og uttrykker noe slikt som at dette var upassende, avvikende eller liknende. Når dette ikke framstår som en problematisk respons i dette tilfellet, er det fordi Ane selv har lagt opp til en slik fortolkning. Hun har framstilt handlingene sine som ekstreme ved blant annet å bruke verbet ”rocke”, som er mer heftig enn bare å ”danse”, og ikke minst ved å uttale ”aleine” med enfatisk prosodi (trykksterkt og uttrukket).

Som vurdering må *hallo* regnes som et relativt sterkt uttrykk, som indikerer at de rapporterte handlingene er sterkt avvikende, upassende, urimelige eller ufornuftige. Som med påtalebruken sier ikke *hallo* i seg selv hva man reagerer negativt på eller på hvilken måte det er negativt, så dette blir overlatt til samtalepartneren å slutte seg til eller spesifisert i en etterfølgende ytring.

En bruksmåte av evaluerende *hallo* som virkelig viser forskjellen i forhold til påtalefunksjonen, er når taleren evaluerer noe i sin egen tidligere ytring og ikke noe samtalepartneren har rapportert. Her er et eksempel på det, hvor Arne (A) forteller Bjørn (B) om en gutt som gikk på Toppiddretts gymnaset og trente fotball åtte ganger i uka:

(9) Nota Oslo: Arne og Bjørn

01 A: Men (.) ikke e:n av de treningene var satt in-
 02 (0,5) var satt av til individuell (.) [teknisk trening.]
 03 B: [m: nei] nei
 04 A: altså de kunne bruke en hel dag på å diskutere cornere,

05 (0,4)
 06 A: **HALLO** ikke sant, >altså jeg mener< (1,1) corner altså,
 07 >det er som jeg sier,< hvis du er teknisk god nok til
 08 å legge ballen i bestemte soner innenfor sekstenmeteren,
 09 B: mm
 10 A: så trenger-u-kke akkurat å være Einstein altså, for
 11 å skjønne at det er egentlig handler om bare å være
 12 førstemann på ballen altså.
 13 B: mm

Det emfatisk uttalte *hallo* i linje 5 er talerens evaluering av det saksforholdet han forteller om. Tillegget ”ikke sant” viser at han også regner med at samtalepartneren er enig. Her er altså ikke *hallo* adressert til samtalepartneren overhodet, men et rent ekspressivt uttrykk for talerens holdning til saksforholdet.

Etter en omformuleringsmarkør (”altså jeg mener”) kommer så en redegjørelse for grunnen til at han anser denne praksisen som ufornuftig. At han anser denne forklaringen nødvendig, kan komme av at samtalepartneren har gitt lite tilbakemelding underveis. Etter hans beskrivelse av et eksempel på åpenbart feilaktig tidsbruk (linje 4), oppstår en pause hvor Bjørn kunne ha vist sin bestyrtelse, men ikke gjør det (linje 5). Heller ikke etter den emfatiske vurderingen (*hallo*) og det appellerende påhenget ”ikke sant” kommer det noen respons, selv om det er rikelig med plass til å gjøre det i den 1.1 sekund lange pausen på linje 6. Ettersom vurderinger relevantgjør en vurdering som respons, vil fraværet kunne tolkes som at det er et problem, enten med forståelsen eller med aksepten av vurderingen. Arnes forklaring imøtekommer det første av disse potensielle problemene. Dette ser ut til å være en vellykket strategi fra Arnes side, for Bjørn gir uttrykk for forståelse og enighet til slutt (linje 13).

Annonsering av viktig ytring

En ganske annerledes bruk av *hallo* opptrer ikke som respons (på samtalepartnerens ytring eller på en rapportert hendelse), men tvert imot som innledning til en følgende ytring. Ordet annonserer at det kommer noe av stor nyhetsverdi, det vil si noe viktig, nytt, interessant, overraskende eller liknende. Vi finner denne funksjonen særlig i tre kontekster. Den ene er ved introduksjon av et nytt emne (ofte en nyhetsannonsering), den andre er ved sterkt affektive vurderinger og evalueringer, og den tredje er ved spesielt viktige argumenter i en diskusjon. Vi begynner med et eksempel på en emneintroduksjon, hvor taleren annonserer en viktig nyhet om sine opplevelser på forrige fest:

(10) UNO: Lise, Kari og Trine

01 T: si det, hvem rota du med?
 02 (.)
 03 K: jeg rota ikke med noen jeg eh tunga med Per Ivar.
 04 L: åja
 05 (1.8)
 06 L: hm (h) jeg hadde det skikkelig gøy-
 07 K: han er-kke [noe flink]
 08 L: [fy] svarte
 09 T: nei:↑i:↑i:
 10 K: han ER så rævva,

11 T: >jeg bare< (0.7) †takk. ha det bra. he he [he]
 12 K: [han] er så
 13 dårlig asså. (.) oerkh ((vemmelsesuttrykk))
 14 L: (h) >hør da< jeg hadde- (h) [jeg hadde det så gøy-]
 15 K: [å: **hal**†**lo**:] jeg
 16 hadde det †skikkelig koselig med Harald i gå:r,
 17 (0.6)
 18 K: det var sj- det er [første fest] asså,
 19 L: [(>vet du hva<)]
 20 L: det var det jeg sku- akkurat [til å] si til deg.
 21 K: [det var]
 22 K: f:ørs:te fest at jeg og Harald har hatt det skikkelig
 23 koselig, †jeg satt på †fang:et hans og vi satt
 24 skikkelig og †pra:ta sammen og, koddå skikkelig med
 25 hverandre, og †dri:tkult.

Karis nyhetsannonsering kommer på et punkt i samtalen hvor hun og Trine har snakket en stund om kysseferdighetene til Per Ivar. Lise har allerede én gang forsøkt å introdusere et nytt emne, men blir avbrutt av Kari, som fortsetter å snakke om Per Ivar (linje 6-7). Og akkurat mens hun er midt i sitt andre forsøk (linje 14), avbryter Kari henne for andre gang med en emneintroduksjon (som for øvrig hevdes å være det samme emnet som Lise har forsøkt å introdusere, jf. hennes kommentar i linje 19-20). En forskjell på Lises og Karis forsøk er at Kari ved hjelp av *hallo* signaliserer at det som kommer har stor nyhetsverdi, og dermed fortjener oppmerksomhet. Hun lykkes i alle fall med å komme til orde og få etablert emnet.

Når Kari kommer inn midt i Lises påbegynte ytring i linje 15, avbryter hun altså hennes andre forsøk på å introdusere et nytt emne. I slike sammenhenger kan *hallo* også fungere som en ”feilplasseringsmarkør”, et signal om at man vet man sier noe på feil sted (Schegloff og Sacks 1974). I dette tilfellet er det den eksepsjonelle nyhetsverdien som signaliseres gjennom *hallo*, som brukes som legitimeringsgrunnlag for avbrytelsen.

Som vi kan se her, er altså *hallo* en framoverpekende diskursmarkør, som projiserer at det kommer en viktig ytring. Det er ingen pause eller prosodiske markører som indikerer noen grense mellom ordet og den etterfølgende ytringen. I motsetning til bruksmåtene beskrevet over, utgjør den ikke noen form for respons på det foregående. Vi ser her en nærere forbindelse til ordets bokstavelige betydning, å påkalle noens oppmerksomhet og opprette kontakt. Selv om kontakten allerede er opprettet i en samtale, uttrykker *hallo* at det som kommer, fortjener ekstra oppmerksomhet.

Denne bruken gjør diskursmarkøren egnet til å introdusere nye emner i samtale. Særlig hvis et emne introduseres uten at det forrige emnet er avsluttet, kreves det ofte ekstra markering av at noe nytt introduseres. Her er et eksempel, hvor tre jenter snakker om en skoleavslutning, hvor de skal se film:

(11) UNO: Trine, Kari og Lise

01 K: jeg skal ta med Schindlers liste på skolen i morgen.
 02 T: jeg vet det. jeg gleder meg til å se den ferdig egentlig.
 03 K: jeg skal fortelle deg hva som skjer jeg. altså de[:
 04 T: [NEI
 05 K: hhh hhh hhh [hhh]
 06 L: [hhh]
 07 K: [NEI. hhh hhh] ((hermer))
 08 L: [hhh hhh hhh]
 09 T: **hallo** har dere kjøpt noe godt: til å ha med til i morgen,

10 L: nei.
 11 K: =nei.
 12 (.)
 13 T: skal dere ha med dere noe,

Kari og Lise er i ferd med å le av en spøk, og Trine bruker da *hallo* for å få deres oppmerksomhet og innlede et nytt emne, nemlig innkjøp av godteri til avslutningen. Som nevnt av Lindström (2008:100), kan denne emneintroduserende funksjonen også fylles av et annet hilsningsord, nemlig *hei*.

Det er ikke alltid slike annonseringer introduserer et nytt emne. Noen ganger signaliserer de bare at det kommer noe bemerkelsesverdig og nytt innenfor det pågående emnet. Her sitter de samme elevene som over og snakker om karakterer²:

(12) UNO: Trine, Kari og Lise

01 T: men jeg vet at jeg kan få M i gym, for det har jeg fått
 02 hvert eneste år,
 03 K: det har jeg og=
 04 L: =ja
 05 T: så da vet jeg at jeg kan det, og da har jeg ikke lyst til
 06 at det skal være opp til- eller- på grunn av (.) hvordan
 07 lærer jeg har,
 08 K: >men **hallo**,<
 09 T: om jeg får M eller G,
 10 T: [( )]
 11 K: [jeg tro-kke det gjør noe] om jeg sier det. (0.4) fordi
 12 at eh >jeg tro-kke (hun tok det) så tungt.< (0.4) Ellen
 13 fikk G pluss i gym.
 14 L: >jeg vet det.<
 15 (0.6)
 16 T: HÆ?
 17 K: [Ellen f-]
 18 L: [Ellen fikk] G pluss, og da kommer jeg til å få mye bedre,
 19 da kommer jeg til å få G min eller noe sånt.
 20 T: fikk Ellen G PLUSS?
 21 L: mm
 22 T: å fuck hva får jeg DA?

Kari skifter ikke emne i linje 8, men introduserer en ”nyhet” innenfor det aktuelle emnet gym-karakterer. Som vi ser, innleder hun annonseringen med en annen introduksjon i tillegg til *hallo*, nemlig en metakommunikativ kommentar om det potensielt sensitive i å rope noe som kanskje ikke er ment å være offentlig (linje 11-12). Når spenningen slik er bygd opp over flere turer, slipper hun nyheten om Ellens karakter (l. 12-13). Som vi ser av reaksjonen til Trine (linje 16 og 20), er det virkelig en stor og overraskende nyhet for henne, og dessuten relevant for hennes spekulasjoner om hva hun selv vil få i gym (linje 22).

En annen kontekst hvor framoverpekende *hallo* brukes mye, er når taleren skal annonserere en (emfatisk) vurdering eller evaluering av et slag. Vi har et tilfelle av det i neste utdrag, som følger umiddelbart etter slutten på eksempelet over.

² Her refererer talerne til det karaktersystemet som ble brukt i norsk grunnskole på den tiden, bestående av følgende kategorier: S (svært godt) – M (meget godt) – G (godt) – NG (nokså godt) – LG (lite godt).

(13) UNO: Kari, Trine, Lise

22 T: å fuck hva får jeg DA?
 23 (0.3)
 24 T: **hallo** du- han setter ne:d på karakterene da ass,
 25 L: mhm [(jeg vet)]
 26 T: [hvis] Ellen fikk G pluss.
 27 L: mhm

Trines bruk av *hallo* her introduserer en vurdering av lærerens karaktergiving. Dramatikken i denne konklusjonen blir ytterligere understreket av den forsterkende diskursmarkøren ”ass” og ved bruk av emfatisk prosodi, særlig i det sterke trykket på ”ned” og den ukonvensjonelle trykkplasseringen på ”han” (såkalt *kontrastivt* trykkmønster). Her annonserer *hallo* en affektivt ladd vurdering, og bidrar derigjennom ytterligere til å forsterke det affektive engasjementet. Markøren brukes også særlig i sterkt ekspressive uttrykk for talerens følelser og meninger. I neste eksempel har Kari fortalt at familien skal flytte om et år, og venninnen Lise uttrykker sin sorg over dette:

(14) UNO: Lise og Kari

01 L: åh, Kari:: (0,8) uhu:: jeg kommer til å savne deg
 02 skikkelig.
 03 K: jeg kommer til å savne meg selv og, (0,6) på en måte,
 04 jeg kommer til å savne hu:set mitt og,
 05 (0,8)
 06 L: du **hallo** jeg blir så lei meg [jeg nå.]
 07 K: >[jeg vet] det, mamma sier
 08 at< det er litt for det at e:h (.) hun vil at mormor
 09 skal forstå det før om et par år hvis hun ikke klarer å
 10 forstå noen ting nå liksom.

Lise har allerede flere ganger demonstrert sin sorg i sin første replikk, gjennom en ekspressiv diskursmarkør og vokativ (”åh Kari”), stilisert gråt (”uhu:”) og eksplisitt verbalisering av hva sorgen bunner i. Det er dermed ikke noe nytt og annerledes i hennes ytring i linje 6, og ”du hallo” ser primært ut til å forsterke evalueringen, og dermed det affektive engasjementet.

Den framoverpekende bruken av *hallo* opptrer også ofte i argumentative kontekster, når taleren kommer med noe som framstilles som et særlig viktig argument i en diskusjon. I slike tilfeller hevder *hallo* at det etterfølgende argumentet er opplagt eller selvinnlysende, og appellerer på den måten til samtalepartneren om å akseptere det. Et eksempel har vi i neste utdrag, hvor Big Brother-deltakerne snakker om det pinlige i at alle TV-seerne kan se uvanene deres, i dette tilfellet at Anette slikker seg rundt munnen når hun skal si noe:

(15) BB: Anette og Rebekka

01 A: å HERregud .hh du så flaut a, tenk deg at folk som sitter og
 02 ser på må (h)jo (h)tro jeg er [(h) ånds(h)svak.]
 03 R: [ja men tenk på hvor] mye andre
 04 rare fakter vi andre har da.
 05 (0.4)
 06 R: altså **hallo** (1.2) ((drikker)) vi gjør jo alle rare ting før
 07 vi skal si noe.
 08 A: tenk deg meg og Rodney, Rodney sitter sånn ((klør seg i

09   skrittet)) [hhhhhhhhhh klør seg der, piller seg i nesa,
10   NN: [hhhhhhhhhhhhhhhhhh
11   A: jeg sitter ((slikker seg rundt munnen)) HØH::: [hhhhhhhhhh
12   NN: [hhhhhhhhhh

Anettes uttrykk for at det er flaut, innebærer en implisitt selvkritikk om at hun gjør ting som folk vil reagere på. Etter slike selvkritiske vurderinger er den foretrukne responsen å motsi taleren (Pomerantz 1984), og Rebekkas respons i linje 3 må ses på som en slik avvisning ved at hun argumenterer for at det ikke vil være spesielt framtreddende fordi andre deltakere også har mange ”rare fakter”. Etter en omformuleringsmarkør (”altså”) sier hun *hallo* og kommer så med en generalisering om folks atferd som er ment å være et avgjørende motargument (linje 4). *Hallo* ser ut til å forsterke argumentet ved å få det til å framstå som noe opplagt, noe samtalepartneren vil innse hvis hun tenker seg om. Dette blir for øvrig videre understreket av diskursmarkøren ”jo”, som også hevder at påstanden er kjent eller tilgjengelig for dem begge (Fretheim 1981). Diskursmarkøren *hallo* fungerer altså som en epistemisk forsterker ved at den framstiller et argument som selvinnlysende.

Et annet eksempel har vi her, hvor tre gutter sitter sammen og leser høyt fra en avis:

(16) UNO: Anders, Bjarne og Rolv

01   A: hotellkokken (.) lønn hundreogåtti tusen.
02   (0.8)
03   B: Statoilsjefen, lønn en komma ni millioner.
04   R: =håh serr?
05   (0,6)
06   B: nei ((smatt)).
07   A: Nordvik? (.) heh
08   (2,7)
09   A: ja thh heh heh ~d-er lu:selønn ass.~
10   (0.6)
11   R: **hallo** når du er hotellkokk så er det ikke rart at du får-
12   når du er kokk så får du ((snufs)) en annen [lønn] enn=
13   [nei]
14   R: =du får når du er sjef for ↓Stat↓oil.
15   (1.0)
16   R: Jeg synes det er så idiotisk at de sammenligner sånn,
17   de sammenligner så latterlig.

Rolvs (R) *hallo* i linje 11 følges av en forklaring på hva han synes er galt med avisens sammenlikning. Dette argumentet framstilles som opplagt ved at det beskrives som ”ikke rart” og at det videre kontrasteres med avisens sammenlikning, som karakteriseres som ”idiotisk” og ”latterlig”. Det er relevant å påpeke her at Rolvs evaluering kommer like etter at Anders (A) har formulert en annen evaluering, nemlig av hotellkokkenes lønn. Vurderinger er ytringer som skaper forventninger om en vurdering i retur (Pomerantz 1984). I den posisjonen blir dermed Rolvs vurdering en implisitt avvisning av Anders’ vurdering ved at han i stedet for å uttrykke enighet avviser hele grunnlaget for Anders’ vurdering.

De framoverpekende funksjonene av diskursmarkøren *hallo* opptrer altså i relativt ulike kontekster, og har dermed også til dels ulik funksjon. Det kunne slik sett vært argumentert for at man har (minst) tre ulike pragmatiske funksjoner. Imidlertid velger jeg å samle dem under en overordnet funksjon, delvis fordi disse funksjonene glir over i hverandre, og delvis fordi de har

en felles kjerne i at de introduserer noe som hevdes å være spesielt viktig og dermed krever samtalepartnerens økte oppmerksomhet om det.

Relasjonen mellom bruksmåtene

Som sagt over er den historiske opprinnelsen til ordet knyttet til påkallingsfunksjonen. Men også ut fra en synkron semantisk analyse av de ulike funksjonene virker dette rimelig, ettersom de alle kan se ut til å springe ut av en slik felles grunnbetydning.

Den bruksmåten som kanskje ligger nærmest påkallingsfunksjonen, er den som annonserer en påfølgende viktig ytring. Her påkaller taleren oppmerksomheten til samtalepartnerne, men denne ”påkallingen” er ikke for å etablere kontakt, men heller for å kreve *ekstra* oppmerksomhet om det som kommer.

Bruken som påtalemarkør kan også sies å ha en relativt gjennomsliktig relasjon til den opprinnelige bruksmåten. En konvensjonell måte å gjøre noen oppmerksom på at de gjør eller har gjort noe galt på, er å påkalle dem, og la dem selv innse sin feil (heller enn å påtale det eksplisitt). På norsk er det i slike tilfeller vanlig å bruke hilsningsordet *hei*, uttalt med emfatisk prosodi. Et slikt anrop skal ikke besvares med en hilsen i retur, men oppfattes som en påpeking om at taleren er oppmerksom på hva den andre holder på å gjøre (og dermed at han eller hun bør slutte med det). Et eksempel på det finner vi i neste utdrag fra *Big Brother*, hvor fire deltakere kommer inn på kjøkkenet og går bort til en stekepanne og smaker på det som ligger oppi. Anne Mona sitter i en annen ende av rommet:

(17) BB: Roy, Rodney, Anne Mona m.fl.

```
01  Roy: er maten ferdig eller?
02      (2.2) ((tar biter fra stekepanna))
03  Rod: åh:
04  NN:  hh .h hh hh
05  A:   HE:I, (.) LIGG UNNA.
06  Flere: (latter)
```

Anne Mona bruker her påkallingsordet *hei* til å påtale at deltakerne gjør noe illegitimt, og kommer med en korrigerende i den påfølgende anmodningen (”ligg unna”).

Disse praksisene viser altså at påkalling kan brukes som en mer generell praksis for å påtale feil og overtredelser hos samtalepartneren. Forskjellen mellom dem ser ut til å være at *hei* brukes til å stanse en illegitim handling som er under utvikling, mens *hallo* i stedet brukes til å påtale (og derved evaluere) en allerede utført handling.

Den evaluerende bruken av *hallo* kan, som nevnt over, betraktes som beslektet med eller utviklet fra påtalesfunksjonen. I begge tilfeller er det snakk om å karakterisere noe som illegitimt, upassende, ufornuftig, urimelig eller liknende. Men i påtalesfunksjonen er ordet direkte adressert til samtalepartneren, mens det i den evaluerende bruken ikke er det. Der er ordet i stedet en karakteristikk av en handling som er blitt gjengitt, enten av samtalepartneren eller av taleren selv. Denne bruken kan tenkes å være utviklet gjennom en metonymisk betydningsforskyvning, der taleren dramatiserer sin reaksjon på rapporterte hendelsene. Da er *hallo* å betrakte som direkte rapportert tale, der taleren framstiller en hypotetisk situasjon der han eller

hun påtaler feil hos den ansvarlige for handlingen. Et argument som taler for dette, er at alle tilfellene av denne bruksmåten gjelder evaluering av handlinger utført av mennesker, og ikke generelt om negative hendelser uten animat agens. For eksempel kan Arnes *hallo* i (9), når han snakker om cornere, basere seg på en slik implisitt referanse til en tenkt situasjon hvor han konfronterer fotballtrenerne og påtaler deres ufornuftige tidsbruk ved å si *hallo* til dem. Denne forskyvningen kan tenkes å ha blitt utviklet via fortellinger der taleren rapporterer at hun har påtalt feil hos andre. Det hadde vi et eksempel på i (6) over, hvor Eva gjenga i direkte tale et *hallo* rettet til guttene i klassen som skjøt for harde baller.

Grammatiske kjennetegn

I denne delen vil jeg skissere noen allmenne trekk angående syntaks og prosodi. I interaksjonslingvistiske studier skiller man mellom indre syntaks, som tar opp den ytringsinterne strukturen, og ytre syntaks, som gjelder avhengighetsrelasjonene til omkringliggende ytringer (Linell 2005). *Hallo* som påkallingsord og hilsen blir gjerne klassifisert som interjeksjon og kan danne en ytring alene (indre syntaks). Når det gjelder den ytre syntaksen, kan det brukes som første del av ytringspar av typen påkalling-svar (*summons-answer*, Schegloff 1968) og som første eller andre del av en hilsningssekvens.

Bruken som diskursmarkør skiller seg noe fra dette mønsteret. I påtalebruken og evalueringsbruken kan ordet danne en ytring alene (jf. (7) og (8) over) og utfører en språkhandling i seg selv. I annonseringsbruken kan det ikke stå alene. Her er ordet bare en innledning til en språkhandling og ikke en handling i seg selv. Ordet inngår med andre ord i mer omfattende konstruksjoner for å annonsere nyheter, vurdere saksforhold eller presentere argumenter.

Ordet forekommer ofte i kombinasjon med andre diskursmarkører. En vanlig kombinasjon er med forbinderen *men*, som signaliserer at det som kommer enten er innholdsmessig kontrasterende med det som er blitt sagt (som i (3) over) eller at det koherensmessig bryter med tidligere emne eller aktivitet (som i (12)). Det forekommer også ofte sammen med en vokativ bruk av andre persons pronomen: *du hallo* (som i (3) og (14)). Denne vokativbruken ser ut til å ha noe av samme funksjon som annonseringsmarkøren *hallo*, nemlig å søke den andres oppmerksomhet om noe viktig som kommer. Endelig opptre ordet ofte med den ekspressive partikkelen *åh*, som bidrar til å øke ytterligere det affektive engasjementet i eksklamasjonen. I (8) forsterker det talerens negative evaluering, mens det i (10) forsterker det affektive engasjementet i en nyhetsannonsering.

Den ytre syntaksen skiller seg også fra påkallings- og hilsningsordet. Ordet utgjør ikke noen del av en fast sekvenstype, og har slik sett en friere distribusjon. Som påtale og evaluering utgjør ordet en responsiv diskursmarkør som knytter an til en tidligere handling. Det kan respondere på hvilken som helst slags språkhandling, og til og med på ikke-verbale handlinger (jf. (6) over). Som sagt kan ordet stå alene, men ofte etterfølges det av språkhandling som spesifiserer det problematiske gjennom å identifisere det, definere (diagnostisere) det eller foreslå en løsning på det. Som annonseringsmarkør og forsterker er ordet ikke relatert til foregående ytringer, men som sagt nært knyttet til det følgende.

Det er ikke enkelt å skjelle systematiske prosodiske forskjeller mellom funksjonene. Men de responsive bruksmåtene ser oftere ut til å være realisert i en selvstendig intonasjonsenhet

(slik som i (4), (5), (7), (8) og (9)), mens de framoverpekende funksjonene oftere blir integrert i den etterfølgende intonasjonsenheten (slik som i (10), (14), (15) og (16)). Når ordet blir uttalt som en selvstendig intonasjonsenhet, ser det ut til å være en tendens at den responsive bruken oftest har fallende intonasjon, mens annonseringsfunksjonen i større grad har stigende intonasjon (som i (12)).

Distribusjon

Bruken av *hallo* opptrer generelt i emosjonelt ladde samtalsituasjoner, slik som når store nyheter skal slippes, når samtalepartnere skal irrettesettes eller når sterkt illegitime handlinger skal kritiseres. Dette finner vi gjenspeilt i distribusjonen av partiklene. Antall forekomster fordelt på de ulike funksjonene er vist i tabell 2. Disse råtallene viser at det er markant flere forekomster i UNO og Big brother (BB) enn i Nota Oslo, til tross for at korpusene er betydelig mindre (ca. 200 000 ord versus 900 000 ord, jf. over). En forklaring på dette er nok at de naturlige samtalsituasjonene som disse korpusene representerer, involverer mer emosjonelt ladde samtaler enn de arrangerte samtalsituasjonene i Nota Oslo. Det som peker seg ut som en forskjell mellom UNO og BB, er at det er mange annonseringer i UNO, mens det er mange påtaler i BB. Dette kommer av at disse korpusene representerer stor variasjon i hva slags aktiviteter som forekommer i dem. I UNO er det særlig tre jenter (Kari, Trine og Lise) som svært hyppig forteller hverandre nyheter fra sjekkefronten. I BB er det høye antallet påtaler relatert til en langvarig krangel mellom Per Morten og Anette, og Per Morten alene står for 34 av de 44 forekomstene av *hallo* med påtalefunksjon.

Tallene representerer med andre ord til dels aktivitetsspesifikke og til dels idiosynkratiske mønstre. Dette taler for å relatere funksjonene til kommunikative aktiviteter heller enn til tradisjonelle sosiolingvistiske variabler som alder, kjønn eller utdanningsbakgrunn. Det kan likevel hevdes med en viss grad av sikkerhet at disse bruksmåtene er mer vanlige blant ungdom enn blant voksne. I Nota-korpuset er det bare 3 forekomster (av 13) som blir ytret av personer over 25 år, og av disse er to relativt unge (27 og 36 år).

Tabell 2: Forekomster av *hallo* i ulike funksjoner i de ulike samtalekorpusene.

Funksjon	UNO	Big brother	Nota Oslo	Sum
Påtale	11	44	6	61
Evaluering	10	3	6	19
Nyhetsannonsering	38	8	1	47
Påkalling	14	14	6	34
Hilsen	11	10	1	22
Usikker	10	1	0	11
Sum	94	80	20	194

Konklusjon

Hallo viser seg å være en hyppig brukt diskursmarkør blant unge mennesker, og har flere ulike bruksmåter med høyst forskjellige pragmatiske funksjoner. To av disse er reaktive responser, som gir en negativ evaluering av ytringer eller handlinger utført av samtalepartneren eller en omtalt person. Den tredje er proaktiv, og signaliserer at det kommer noe viktig, enten en stor nyhet, en sterk evaluering eller et viktig argument i en diskusjon. Mens de første funksjonene er relativt like bruken i engelsk (og dermed kan tenkes å være importert derfra), ser de siste ut til å være mer særegne for norsk (og kanskje også andre skandinaviske språk). Analysen viser dermed noe av det betydningsmangfoldet som utvikles i enkelte språklige uttrykk som kommer på moten blant ungdom. Hvordan bruken av diskursmarkøren utvikler seg, gjenstår å se. Responsb Bruken ser ut til å ha spredd seg til en viss grad oppover i aldersgruppene, men annonserings- og forsterkerfunksjonen er sannsynligvis nærmere assosiert med en ungdomsstil på det nåværende tidspunkt.

Referanser

- Andersen, Gisle og Fretheim, Thorstein (red.) 2000. Pragmatic markers and propositional attitude. Amsterdam.
- Brinton, Laurel J. 1996. Pragmatic markers in English: grammaticalization and discourse functions. Berlin.
- Fretheim, Thorstein 1981. Ego-dempere og alter-dempere. *Maal og mine*. S. 86–100.
- Hasund, Ingrid Kristine 2003. The discourse markers 'like' in English and 'liksom' in Norwegian teenage language. A corpus-based, cross-linguistic study. Upublisert doktoravhandling, Universitet i Bergen.
- Hasund, Kristine, Opsahl, Toril og Svennevig, Jan 2012. By three means. The pragmatic function of three Norwegian quotatives. I: van Alphen, Ingrid og Buchstaller, Isabelle (red.), *Quotatives: Cross-linguistic and cross-disciplinary perspectives*. Amsterdam. S. 37–67.
- Heritage, John 1984. *Garfinkel and ethnomethodology*. Cambridge.
- Jucker, Andreas H. og Ziv, Yael (red.) 1998. *Discourse markers. Descriptions and theory*. Amsterdam.
- Lindström, Jan 2008. *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm.
- Linell, Per 2005. En dialogisk grammatik? I: Anward, Jan og Nordberg, Bengt (red.), *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk*. Lund. S. 231–328.
- Opsahl, Toril og Svennevig, Jan 2007. 'Må ha det. Bare må ha det.' Bare som pragmatisk partikkel i samtale. I: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 25. S. 29–55.
- Pomerantz, Anita 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. I: Atkinson, Maxwell og Heritage, John (red.), *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. Cambridge.
- Schegloff, Emanuel A. 1968. Sequencing in conversational openings. I: *American Anthropologist* 70. S. 1075–95.
- Schegloff, Emanuel A. og Sacks, Harvey 1974. Opening up closings. I: Turner, Roy (red.), *Ethnomethodology: Selected Readings*. Harmondsworth. S. 233–264.
- Schegloff, Emanuel A., Jefferson, Gail og Sacks, Harvey 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. I: *Language* 53. S. 361–382.
- Selting, Margret & Couper-Kuhlen, Elizabeth (red.) 2001. *Studies in interactional linguistics*. Amsterdam.

Svennevig, Jan 2008a. Ikke sant som respons i samtale. I: Johannessen, Janne Bondi og Hagen, Kristin (red.), *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo. S. 127–138.

Svennevig, Jan 2008b. Trying the easiest solution first in other-initiation of repair. I: *Journal of Pragmatics* 40. S. 333–348.

Appendiks

Transkripsjonsnøkkel

[ord]	Overlappende tale
=	Sømløs overgang mellom to linjer (dvs. uten pause)
(1.5)	Pause målt i tidels sekunder
(.)	Mikropause (under 0.2 sekunder)
o:rd	Lydforlengelse
?	Stigende intonasjon
,	Fortsettende intonasjon
.	Fallende intonasjon
<u>ord</u>	Trykk
ORD	Høyere volum enn omkringliggende tale
°ord°	Lavere volum
↑ ↓	Høyere eller lavere toneleie
>ord<	Hurtigere tale
<ord>	Langsommere tale
(h)ord	Leende tale
˘ord˘	Lattermild stemme
ord-	Avbrudd i talestrømmen ("cut-off")
(ord)	Usikker transkripsjon
( )	Uidentifiserbar tale
.hh	Hørbar innpust
hh	Hørbar utpust
hhhh	Latter
(( ))	Kommentar, for eksempel om ikke-verbale handlinger